

IZABELA DEMBOWSKA

Profilowanie kryminalne sprawczyń seryjnych zabójstw

„Nie da się zaprzeczyć, że wdowy żyją dłużej od swoich mężów”.

Ingrid Steeger

„Nie mogę tracić czasu na codzienne malowanie się. Ten czas jest mi potrzebny na czyszczenie swej broni”.

Henriette Mantel

Wprowadzenie

Tylko człowiek zabija bez biologicznej potrzeby – agresja zwierząt ma na celu usunięcie czynników zagrażających. Od zarania dziejów kobieta jest utożsamiana z obrazem matki, opiekunki domowego ogniska, istoty łagodnej i delikatnej, troskliwie wychowującej swoje potomstwo. Historia wymiaru sprawiedliwości pokazuje jednak, iż kobiety mogą tak jak mężczyźni podejmować działania zbrodnicze dorównujące mężczyznom okrucieństwem, a w swej konsekwencji i wyrachowaniu dalece ich przewyższając. W przeświadczeniu społecznym, natura kobiety kojarzona jest z subtelnością, wrażliwością oraz zdolnością empatii. Kobiety ze swej natury postrzegane są jako jednostki funkcjonujące w większych społecznościach, które dzięki swej emocjonalności i otwartości sprawiają wrażenie osób szlachetnych i szczerych. Łatwo budują relacje międzyludzkie, zdobywając sympatię oraz zaufanie. Przy lekturze dokonań znanych wymiarowi sprawiedliwości seryjnych morderczyń każdy czytelnik zadaje sobie pytanie: Czy kobieta mogła dopuścić się tak okropnych zbrodni?

Warto zwrócić uwagę na to, że powszechne postrzeganie kobiet jako istot obdarzonych większą zdolnością współodczuwania oraz działających z wyższych pobudek nie jest w zupełności błędne. W statystykach publikowanych corocznie przez New York City Police Department wynika, że kobiety odpowiedzialne są za jedynie 15% ogółu przestępstw z użyciem przemocy. Jeżeli jednak kobieta dopuszcza się zbrodni szczególnie brutalnej i krwawej jest piętnowana przez opinię publiczną silniej, niż gdyby dopuścił się tego samego czynu mężczyzna. W powszechnym wyobrażeniu kobieta działająca wbrew własnej naturze jawi się jako potwór pozbawiony uczuć wyższych oraz szczególnego rodzaju przesiąknięty złem wybryk społeczeństwa. Czy jednak na problem kobiet w kontekście najcięższych przestępstw kryminalnych powinniśmy nadal spoglądać jak na zjawisko wyjątkowe będące jedynie incydentalnym i rzadkim odstępstwem od normy? Stawiając pytanie wśród studentów prawa będących naturalnym zasobem przyszłych kadr systemu sprawiedliwości o nazwiska seryjnych morderców takich jak: Ted Bundy, Jeffrey Dahmer, John Wayne Gacy, z reguły po krótkim namyśle można usłyszeć ze szczegółami historię ich przypadków. Niewielu jednak potrafi z porównywalną łatwością wymienić nazwiska kobiet dopuszczających się tak okrutnych zbrodni.

Wstępem do rozważań nad charakterem przestępstw popełnianych przez płęć piękną jest krótka analiza znanych wymiarowi sprawiedliwości kobiet dopuszczających się zbrodni zabójstwa oraz próba odpowiedzi na pytania o najczęstsze przyczyny i sposoby ich działania. Analizując wybrane przypadki seryjnych zabójstw dokonanych przez kobiety, zostanie przedstawiony portret psychologiczny sprawcy zbrodni zabójstwa.

Teorie dotyczące przyczyn agresji można zasadniczo podzielić na cztery grupy: psychologiczne, biologiczne, społeczne i ekonomiczne. Uwarunkowania psychologiczne wskazują na zakorzenione w psychice urazy o charakterze traumy z okresu dzieciństwa. Urazy te rozwijając się w okresie młodzieńczym skutkowały ciężkimi zaburzeniami osobowości w wieku dojrzałym. R. Hale i A. Bolin stwierdzili, że mężczyźni zabijają z przyczyn biologicznych, zwłaszcza hormonalnych. Prawdopodobnie testosteron wpływa na zachowa-

nia agresywne¹. Dlatego mężczyźni przejawiają większe skłonności do agresji i przemocy oraz popełniania przestępstw na tle seksualnym. W przypadku kobiet najczęstszym motywem zabójstw był jednak czynnik finansowy, w dalszej kolejności społeczny (np. przemoc i znęcanie się przez osobę najbliższą) i emocjonalny (np. pragnienie zemsty). Średnio kobiety dokonują zabójstw przez okres ośmiu lat. Oznacza to, że aktywność kryminalna kobiet jest dwa razy dłuższa niż mężczyzn. Wynika to z faktu, iż profilując nieznanego sprawcę zabójstwa, prawdopodobieństwo, że będzie to kobieta jest 2:8, czyli pozostaje poza kręgiem osób podejrzewanych. Przyczyn takiego stanu należy doszukiwać się zorganizowaniu przestępstwa, tj. dokładnym zaplanowaniu zabójstwa, ostrożnym wyborze ofiary, odpowiednim doborze narzędzia zbrodni i wreszcie stereotypowym przekonaniu społeczeństwa o szlachetnej naturze kobiety. Wszystkie te elementy niejednokrotnie skutkują uniknięciem aresztowania przez wiele lat.

B. Hołyst twierdzi, że „stan badań nad problemami odmierności i swoistości charakteru przestępstw popełnianych przez kobiety jest znacznie skromniejszy niż wiedza oparta na badaniach dotyczących przestępczości mężczyzn. Brakuje także dokładnego rozeznania w rozmiarze i częstotliwości przestępstw popełnianych przez kobiety i mężczyzn zwłaszcza w tych sferach, które są dla nauki mniej dostępne”².

Definicja „zabójcy seryjnego” zaproponowana przez T. O'Reilly-Fleming określa sprawcę zabójstw co najmniej trzech nieznanymi osobami na przestrzeni kilku tygodni, a nawet lat, z okresami wyciszenia między kolejnymi czynami zabronionymi. Natomiast zgodnie z definicją FBI seryjny zabójca to sprawca co najmniej czterech zabójstw. Najdokładniejszego określenia podaje E. Hickley, który definiuje seryjne zabójstwo jako pozbawienie życia przynajmniej trzech–czterech osób według pewnego wzorca postępowania (uwzględniającego wybór ofiary, metody i motywy zabójstwa) na przestrzeni dłuższego czasu na określonym obszarze (np. dzielnica, miasto) przez kobietę lub męż-

¹ R. Hale, A. Bolin, *The Female Serial Killer*, [w:] R.M. Holmes, S.T. Holmes (ed.), *Contemporary Perspectives on Serial Murder*, London–New Delhi 1998, s. 36–37.

² B. Hołyst, *Kryminologia*, wyd. X, Warszawa 2009, s. 450 i n.

czynę³. Podejmując próbę zdefiniowania „seryjnego zabójcy”, można przyjąć, iż jest to zabójstwo co najmniej trzech osób według pewnego schematu postępowania przez jednego lub więcej sprawców na określonym terenie na przestrzeni tygodni lub nawet lat przerywanych okresami wyciszenia.

Seryjny zabójca dokonując każdego kolejnego przestępstwa ujawnia swoje patologiczne skłonności w zakresie zaburzeń osobowości, identyfikacji płciowej, zaburzeń zachowania, zachowując w codziennym życiu tzw. maskę normalności (za H. Cleckley i R. Hare), czyli pozorne wrażenie osoby zdrowej, spokojnej, z reguły zdystansowanej w stosunku do otoczenia i z trudem nawiązującej kontakty, ale bardzo rzadko wykazującej skłonność do zachowań gwałtownych i agresywnych. Odróżnia to „seryjnych zabójców” od szalonych i niezrównoważonych psychicznie sprawców, którzy popełniają czyn zabroniony w następstwie choroby psychicznej czy upośledzenia umysłowego. Seryjnego zabójcę wyróżnia motywacja, którą kieruje się przy wyborze ofiary, oraz *modus operandi*. Pierwsza determinanta jest zakorzeniona w psychice seryjnego zabójcy, w przeciwieństwie do sprawcy wielokrotnego zabójstwa dla zysku czy zabójstwa dokonywanego przez terrorystów.

1. Teorie przestępczości kobiet

W ubiegłym stuleciu badacze zjawiska przestępczości kobiet wielokrotnie doszukiwali się przyczyn zachowań przestępczych w różnicach biologicznych czy genetycznych obu płci. Często były poglądy dotyczące hormonalnego lub genetycznego podłoża dziedzicznej skłonności do zachowań przestępczych. Choć dziś nie można zupełnie wykluczyć wpływu układu endokrynologicznego na funkcjonowanie osobnicze człowieka, to jednak teorie te nie dały się bronić w świetle konstruktywnej krytyki naukowców ze świata medycyny, kryminologii i psychologii, dziś będąc zmarginalizowane do roli dziedzicznych czynników

³ K. Gardoń, *Zabójstwo wielokrotne. Profilowanie kryminalne*, Warszawa 2010, s. 38–40.

sprzyjających powstawaniu patologii społecznej. B Hołyst przytacza pogląd, w którym odpowiedzialne za niższą przestępczość kobiet mogą być hormony płciowe, z „których dwa są nośnikami skłonności dziedzicznych. Tylko u mężczyzn występują dwa rodzaje chromosomów »X« i »Y«. Ten ostatni jest najważniejszym czynnikiem decydującym o męskości, sprawności i często przestępstwie”⁴.

Podejście to w swym groteskowym uproszczeniu zakłada, że skłonność do przestępstwa zapisana jest w jakiś tajemny sposób w treści chromosomu Y niezbędnego do ekspresji męskich cech płciowych. Niestety od lat 60. zeszłego wieku wiedza medyczna doprowadziła już do całkowitego odczytania treści genomu człowieka, nie znajdując choćby najmniejszych przesłanek, by uznać takie twierdzenie za prawdziwe. Podobnie rzecz się ma z poglądami wiążącymi przestępczość kobiet (zwłaszcza w sferze zachowań gwałtownych) z biologicznymi uwarunkowaniami stanu fizjologicznego organizmu kobiety, a nawet napięciem seksualnym. Hołyst wspomina o „popełnianiu przez kobiety przestępstw w szczególnych sytuacjach, np. w czasie menstruacji, ciąży, karmienia piersią itp.”⁵ – kolejne wyliczenia mogłyby jedynie bardziej skompromitować kryminologiczną teorię biologicznego uwarunkowania przestępczości kobiet. Warto jedynie wspomnieć, że wśród wszystkich przeprowadzonych dotychczas badań w sferze medycznej można jednoznacznie wskazać tylko jeden hormon, który nasila zachowania agresywne oraz może mieć wpływ na przestępcze poczynania człowieka. Mowa oczywiście o testosteronie, który w znacznie większym stężeniu obecny jest w organizmie mężczyzn niż kobiet. Odpowiedzialny jest on nie tylko za rozwój drugorzędowych cech płciowych u mężczyzn, lecz także za pewne cechy osobowości uspasabiające do zachowań gwałtownych i agresywnych. Pomimo obecności nieznacznych ilości owego hormonu w organizmie kobiet nie ma absolutnie żadnych dowodów jego choćby znikomego wpływu na zachowania przestępcze, w tym morderstwa.

Teoria socjologiczno-ekonomiczna jest jedną z najpoważniejszych hipotez wyjaśniających aktualnie zachowania kryminogenne zarówno

⁴ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 450 i n.

⁵ *Ibidem.*

u kobiet, jak i mężczyzn. Niestety pewne są w niej tylko dwie rzeczy: pierwsza to, że zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn wpływ czynników takich jak środowisko, grupy społeczne, poziom wykształcenia oraz sytuacja ekonomiczna warunkuje zachowania obu płci w zupełnie odmienny sposób; druga wyraża przekonanie, że czynnik socjologiczno-ekonomiczny nie jest jedynym, jaki determinuje zachowania przestępcze⁶. Oczywistym przykładem, że odrębność charakterologiczna może odróżniać zachowanie dwóch osób znajdujących się w identycznej sytuacji socjo-ekonomicznej, jest historia Aileen Wuornos i Tyri Moore. Obie kobiety choć przez znaczną część swego życia znajdowały się w identycznym położeniu, jako kochanki potrafiły znajdować płaszczyznę porozumienia i współdziałania, jednak w sferze działalności przestępczej Tyri Moore nie przejawiała tak znacznych skłonności kryminalnych jak jej prostytutująca się od wieku nastoletniego, wielokrotnie karana przyszła morderczyni siedmiu osób. W trakcie rozprawy sama Aileen zeznawała (w bardzo niejasny sposób), że Tyri nie miała z popełnionymi przez nią zabójstwami nic wspólnego. Choć jej partnerka domyślała się przestępczej działalności swej kochanki i w pewien sposób ją akceptowała, to jednak wyraźnie odcinała się od działania we współdziałaniu z Aileen, zeznając później, że „nie chciała słyszeć ani wiedzieć o kolejnych morderstwach, gdyż skłaniałoby ją to do koniczności doniesienia na Aileen policji”. Różnice w zachowaniach obu kobiet można dostrzec już we wcześniejszym okresie ich życia, w którym pomimo podobnej sytuacji życiowej oraz bardzo trudnych warunków ekonomicznych jedna z nich trudniła się legalną pracą kelnerki w barze (Tyri), druga zaś pozostając w stałym, choć bardzo specyficznym, lesbijskim związku partnerskim, prostytutowała się zdobywając środki do życia⁷.

Socjologiczno-ekonomiczna teoria przestępczości kobiet zakłada w większości wypadków, że przyczyną, dla której kobieta dopuszcza się zbrodni, jest zepchnięcie jej przez społeczeństwo na margines oraz odebranie szans rozwoju i awansu społecznego. Zdarzają się jednak

⁶ K. Biel, *Przestępczość dziewcząt. Rodzaje i uwarunkowania*, Kraków 2009, s. 124–128.

⁷ S. Klein, *Największe zbrodniarki w historii*, Warszawa 2006, s. 155–166.

i takie teorie, które wyjaśniają kryminogenne zachowania jako metodę obrony kobiet przed patriarchalną, męską dominacją. D. Klein w *The Etiology of Female Crime* stawia tezę „podwójnego nacisku społecznego”, którą wyjaśnia w następujący sposób: mężczyźni, aby utrzymać hierarchię władzy, prymat w aparacie państwowym i organach sprawiedliwości, postanowili uznać kobiety i dziewczęta za kryminalnie podatne⁸. Te kobiety, które nie chcą przyjąć roli poddanej wyznaczonej im przez mężczyzn, ponieważ nie czują się w niej jak osoby, lecz przedmioty, zabawki, instrumenty, są bardziej podatne na popełnienie czynów przestępnych⁹.

Podobne hipotezy w ramach socjologicznych teorii przestępczości stanowią ideologiczną podbudowę współczesnych radykalnych ruchów feministycznych i nawet dziś niejednokrotnie można je spotkać w ogniu debaty publicznej. Brakuje im jednak jakiegokolwiek rzetelnego argumentu, by móc uznać je za naukowe uzasadnienie roli, a przede wszystkim winy, jaką społeczeństwo (przede wszystkim męska jego część) odgrywa w kreowaniu zjawiska przestępczości wśród kobiet. Na przykładzie seryjnych zabójczyń można znaleźć liczne przypadki obalające to stanowisko. Bella Guinness i jej historia jest ciekawym studium przypadku osoby, która w sferze ról społecznych, jakie były „podyktowane wolą mężczyzn”, spełniała się doskonale. Jako matka oraz opiekunka domowego ogniska, osoba o cechach altruisty i filantropa (liczne epizody wspierania sierocińców znacznymi kwotami pieniędzy) całkowicie zgodnie przyjęła rolę, do jakiej usposobiło ją patriarchalne społeczeństwo, i realizowała się w niej jako wzór troski i ciepła dla swych podopiecznych. Jej zbrodnicze skłonności dotyczyły jedynie mężczyzn i podyktowane były przede wszystkim pragnieniem zysku. Trudno zakładać, w myśl feministycznej hipotezy, że zbrodnie były formą zemsty za rolę, jaką społeczeństwo kierowane przez mężczyzn wyznaczyło Guinness, gdyż to właśnie ta rola była jedyną, jaką owa dama wypełniała w pełni gorliwie i w satysfakcjonując dla siebie sposób. Oceniając jej życie-

⁸ D. Klein, *The Etiology of Female Crime*, [w:] J. Muncie, E. McLaughlin, M. Langan (edd.) *Criminological Perspectives*, London 1996.

⁹ M.A. Bertnard, *Self Image and Delinquency. A Contribution to the Study of Female Criminality*, Acta Criminologica, vol. 2, nr 1, 1969, a. 71–144.

rys, wnioskować by można, że w swej roli była niezwykle szczęśliwa, a przyczyn wrogości wobec mężczyzn, lub też pragmatycznego do nich „podejścia” należy upatrywać raczej w psychologicznym modelu sprawcy. Jak na ironię warto zaznaczyć, że w przypadku Guinness, choć sytuacja ekonomiczna niewątpliwie była czynnikiem wpływającym na jej zachowanie, jednak nie była spowodowana sposobem traktowania jej przez mężczyzn. Co więcej, to właśnie owa wiecznie poszukująca męża wdowa morderczyni traktowała swych niedoszłych narzeczonych przedmiotowo z wyrachowaniem i premedytacją, odmawiając im prawa do życia i jednocześnie stając się doskonałym dowodem wadliwości feministycznych twierdzeń.

Teoria psychologiczna zachowań przestępczych kobiet wydaje się w świetle aktualnej wiedzy dziś najbardziej wiarygodną i godną głębszej analizy. Szczególną jej wagę widać właśnie na przykładach znanych wymiarowi sprawiedliwości sprawczyń najcięższych przestępstw. O ile zaburzenia osobowości – które są głównym źródłem zachowań kryminogennych w tym modelu – mają raczej znikomy wpływ na przestępstwa pospolite, takie jak kradzieże, napady czy rozboje, o tyle ich rola w morderstwach wydaje się nie do przecenienia. Poczynając od wspomnianej Aileen Wuornos, przez Mary Ann Cotton i Bellę Guinness, aż po Karłę Homolka’ę każda prezentowała znaczne zaburzenia w zakresie konstrukcji osobowości. W psychologicznej teorii przestępczości kobiet znaczną rolę odgrywają poszczególne zaburzenia osobowości opisywane przez psychologów oraz ich manifestacje w życiu osobniczym sprawczyń. Niestety modele psychologiczne z podziałem zaburzeń osobowości na typy: dyssocjalny, histrioniczny, narcystyczny itd. nie zupełnie odpowiadają konstrukcji psychicznej kobiet¹⁰. Dlatego właśnie wielu autorów proponuje własne rodzaje kwalifikacji oraz systematyki zachowań potencjalnych lub wykrytych sprawczyń, wskazując jako główne osie podziału nie tylko rodzaj osobowości, ale przede wszystkim motywacje, sposób działania sprawczyń i ich metody. Choć typologie tego typu nie mają bezpośredniego zastosowania w psychologii czy psychiatrii, to jednak ich użyteczność w kryminologii może okazać się znacznie większa. Wśród zapropono-

¹⁰ K. Biel, *op. cit.*, s. 117–123.

wanych dotychczas sposobów systematyki kobiet dopuszczających się seryjnych zabójstw największą popularnością cieszy się model zaproponowany przez C. Kellehera.

2. Typologia kryminologiczna zabójstwa seryjnego

Zjawisko seryjnego zabójstwa jest badane przez wielu kryminologów, którzy w swoich badaniach dokonali klasyfikacji sprawców ze względu na motywy dokonywanych czynów zabronionych. Takiej klasyfikacji dokonali Holmes i De Burger (rozwinęli R. i S. Holmes), którzy wyodrębnili sprawców seryjnych zabójstw na podstawie kryterium motywu zbrodni i cech ofiary, tj. wizjonerów (zabójstwa związane z zespołami psychotycznymi omamowymi lub urojeniowymi, a ofiary są wybierane ze względu na szczególne cechy), misjonarzy (zabójstwa dokonywane na wybranej grupie ludzi np. prostytutki), hedonistów, w tym zabójców z lubieżności (zabójstwa dokonywane w celu osiągnięcia zaspokojenia seksualnego), zabójców zorientowanych na emocje (zabójstwa w celu osiągnięcia podniecenia, związanego z nowym doświadczeniem), zabójców zorientowanych na komfort (zabójstwa ze względu na osiągnięcie korzyści majątkowych lub psychologicznych), zabójców ukierunkowanych na całkowitą dominację (zabójstwo w celu osiągnięcia kontroli, władzy i dominacji nad ofiarą)¹¹. Skróceniowo przedstawiona klasyfikacja według Holmes może być adoptowana na grunt typowania seryjnych zabójczyń, jednakże bardziej odpowiedniego podziału dokonał C. Kelleher. Klasyfikacja sprawczyń seryjnych zabójstw różnicuje zabójczynie ze względu na motyw zbrodni oraz cechy ofiary. Wyróżnia się dwie grupy: zabójczyń działających indywidualnie, tj. czarną wdowę, anioła śmierci, modliszkę, mścicielkę, morderczynie dla korzyści oraz zabójczynie działającą we współudziale, tj. zabójczynie zespołową, niezrównoważoną psychicznie i niewytłumaczalną¹².

¹¹ K. Gardoń, *op. cit.*, Warszawa 2010, s. 43–44.

¹² C. Kelleher, *Murder Most Rare: The Female Serial Killer*, Westport 1998, s. 6–8.

Zabójczyni działająca indywidualnie

a) Czarna wdowa (*Black Widow*)

Kobieta, która systematycznie zabija swoich małżonków, współpracowników lub innych członków rodziny. Zwykle zaczyna przestępczą karierę po przekroczeniu 25 lat i rozpoczyna trwający mniej więcej dekadę cykl, regularnych zabójstw najbliższych jej osób: małżonków, partnerów i członków rodziny. Wybór ofiar jest nieprzypadkowy, gdyż zawsze sprawczynie łączą szczególnie bliskie stosunki osobiste z ofiarą. Aktywność kryminalna zabójczyń to przestrzeń 10–15 lat, w którym zabija około 6–8 ofiar. Sprawczynie przeważnie dokonują zabójstw za pomocą trucizny, imitują w ten sposób naturalny zgon ofiary. Głównym motywem zbrodni jest chęć przejęcia majątku lub pieniędzy z ubezpieczenia po zmarłym. Czarne wdowy są inteligentne, dobrze zorganizowane i cierpliwe, mają skłonności do manipulacji. Ze względu na szczegółowe i skrupulatne zaplanowanie każdej zbrodni, jej czyny wychodzą na światło dzienne po wielu latach. Czarna wdowa rzadko bywa w kręgu osób podejrzanych, dopóki znacząco nie wzrośnie liczba zgonów w jej otoczeniu¹³.

Jednym z lepszych przykładów tego typu zabójczyń jest Mary Ann Cotton oskarżona o zamordowanie czterech swoich mężów i trzykrotnie większej liczby dzieci. Kobieta urodziła się w październiku 1832 r. w małej miejscowości w Low Moorsley w hrabstwie Durham. Jej młodzi rodzice Michael i Margaret Robsonowie ciężko pracowali na utrzymanie rodziny. Tragedia rozpoczęła się, gdy Mary Ann miała osiem lat, kiedy to ojciec zmarł w wyniku wypadku w kopalni. W wiktoriańskiej Anglii życie wdowy z dziećmi było niezmiernie trudne, jednakże los rodziny szybko się odmienił, gdy tylko matka Mary Ann wyszła powtórnie za mąż. Stosunki z ojczymem nie były najlepsze, więc dziewczyna w wieku 16 lat postanowiła opuścić dom rodzinny. Przez kolejne trzy lata pracowała jako służąca w South Hetton. W wieku 20 lat wyszła za mąż za Williama Mowbraya, który utrzymywał rodzinę z pracy dorywczej z dala od domu. W tym czasie Mary Ann urodziła pięcioro dzieci, niemal jedno po drugim, z czego czworo z nich umar-

¹³ *Ibidem*, s. 19.

ło kilka dni po porodzie, a przyczynę śmierci podano ostre zapalenie żołądka. Jednakże w XIX-wiecznej Anglii śmiertelność noworodków nie była zjawiskiem nadzwyczajnym i dlatego nie wzbudzało reakcji opinii publicznej. Na skutek wypadku, w którym William został ranny w nogę, powrócił do domu na leczenie. W niedługim czasie zaczęły go nękać dolegliwości żołądka i po kilku dniach zmarł. Wdowa po odebraniu pieniędzy z polisy ubezpieczeniowej małżonka przeprowadziła się do Seaham Harbour, gdzie podjęła prace w charakterze pielęgniarki. W szpitalu poznała pacjenta George'a Warda, który wkrótce został mężem Mary Ann. W październiku 1866 r. zmarł George z powodu ostrych dolegliwości żołądkowo-jelitowych. Szczęśliwym trafem dla Mary Ann, zmarły małżonek pozostawił testament, w którym zapisał cały swój majątek żonie. Po kolejnej przeprowadzce do Sunderland poznała brygadzystę stoczni, Jamesa Robinsona, u którego rozpoczęła pracę w charakterze gospodyni domowej. Już kilka dni po zatrudnieniu Mary Ann zmarło najmłodsze, dziesięciomiesięczne dziecko Jamesa. Bezpośrednią przyczyną śmierci dziecka było ostre zapalenie żołądka. Pograżony w żałobie ojciec znalazł pocieszenie u gospodyni. W 1867 r. zachorowała matka Mary Ann. Troskliwa córka postanowiła się zaopiekować matką. Nieszczęśliwym zbiegiem okoliczności kilka dni po przyjeździe matka zmarła z powodu zapalenia żołądka. Tego samego roku Mary Ann doprowadziła do ślubu z Jamesem. Prowadząc rachunkowość budżetu domowego mąż wkrótce odkrył długi, które żona zaciągnęła zastawiając wartościowe przedmioty. Mary Ann żądała od męża co raz większych kwot, a nawet nalegała, aby ten wykupił polisę na życie. Szczęście nowożeńców nie trwało długo, gdyż troje dzieci Jamesa z poprzedniego małżeństwa zmarło na skutek dolegliwości żołądkowo-jelitowych. Po tym tragicznym zdarzeniu James Robinson wyrzucił Mary Ann z domu i uratował swoje życie. Mary Ann kolejny raz musiała zmienić miejsce zamieszkania.

Przeprowadziła się do Walbottle, gdzie przyjaciółka zapoznała ją z bratem Friderickiem Cottonem, który również był wdowcem z dwójką synów. Niedługo po przyjeździe zmarła przyjaciółka na skutek zapalenia żołądka. Zrozpaczony Friderick znalazł pocieszenie u Mary Ann, z którą wziął ślub w 1870 r. i ta zaszła w ciążę. Komentarzu wymaga status prawny Mary Ann. Kobieta dopuściła się bigamii,

gdyż zawarła małżeństwo z Cottonem, mimo że pozostała w związku małżeńskim z Robinsonem. Cała rodzina przeprowadziła się do West Auckland, gdyż sąsiedzi podejrzewali, że Mary Ann zabija ich zwierzęta domowe. Szczęście rodzinne nie trwało zbyt długo, już w tydzień po przeprowadzce najpierw zmarł mąż Mary Ann, Friderick, później w 1872 r. Friderick Junior i Robert Robson, syn Mary Ann. Bezpośrednią przyczyną wszystkich zgonów były jak poprzednio dolegliwości żołądkowo-jelitowe. Ostatniego syna Charlesa Cottona chciała oddać do przytułku. Jednak kierownik ośrodka odmówił przyjęcia chłopaka, na co Mary Ann odpowiedziała przewidująco: „Mogłabym wyjść za mąż, gdyby nie to dziecko. A tak on długo nie pożyje, bo spotka go to samo co resztę Cottonów”¹⁴. Wkrótce po tym wydarzeniu Charles Cotton zmarł z powodu zapalenia żołądka. Ostatnie zgony w rodzinie Cottonów zwróciły uwagę lekarzy i policji. Rozwój kryminalistyki w połowie XIX w. umożliwił wykrycie szkodliwych dla życia substancji w organizmie człowieka. Toksykolog sądowy przeprowadził badania na obecność arszeniku u Charlesa, które dały wynik pozytywny. Wobec podejrzania przestępstwa spowodowania śmierci zarządzono ekshumację osób najbliższych Mary Ann. Wyniki badań toksykologicznych potwierdziły podejrzania. Wykorzystany przez Mary Ann arszenik był powszechnie dostępny (sprzedaż osobom powyżej 20 roku życia) w aptekach lub sklepach chemicznych. Substancja jest bezwonna, bezbarwna wykorzystywana w gospodarstwach domowych jako trutka na szczury. Zatrucie arszenikiem przypomina objawami (nudności, biegunka, bóle żołądka, wymioty) wiele innych chorób. Pomimo że Mary Ann nigdy nie przyznała się do zarzucanych jej czynów (nie jest znana też dokładna ilość ofiar), ale obciążające ją zeznania świadków usunęły wątpliwości. Mary Ann Cotton została uznana za winną zarzucanych czynów i skazana na śmierć przez powieszenie. Wyrok wykonano 24 marca 1873 r. w więzieniu Durham.

Nasuwa się pytanie: jak ta kobieta mogła dopuścić się tylu zbrodni? Z drugiej strony czemu nie wzbudziło podejrzeń śmierć tylu osób z powodu dolegliwości żołądkowo-jelitowych? Prawdopodobną przy-

¹⁴ B. O'Donnell, *Mary Ann Cotton-Britain's Mass Murderess*, [w:] *idem, Should Women Hang?*, London 1956.

czyną seryjnych zabójstw dokonanych przez Mary Ann była trauma biedy z dzieciństwa, która odcisnęła swoje piętno na dalszym życiu. Żądza i pragnienie zdobywania pieniędzy pchnęły ją do morderstw członków własnej rodziny, osób najbliższych¹⁵.

b) Anioł Śmierci (*Angel of Death*)

Jest to typ morderczynie, która zabija osoby znajdujące się pod jej opieką. W opisie zachowań oraz motywacji może lądząco przypominać zachowania seryjnych morderców, np. Ted Bundy – zabójca seryjny ukierunkowany na dominację według typologii R. i S. Holmes). Charakterystyczną dla obu tych grup jest chęć sprawowania całkowitej władzy nad ofiarą. Kontrola i dominacja przejawia się możliwością decydowania o życiu lub śmierci ofiary. W przeciwieństwie do kobiet seryjni zabójcy starannie wybierają nieznaną im ofiary. Kobiety Anioły Śmierci dokonują zabójstwa na osobach powierzonych pod jej opiekę, najbliższych członkach rodziny – z najbliższego otoczenia. Zbrodnie są dokonywane w miejscach pracy, np. domach opieki, szpitalach, placówkach opiekuńczych, a ofiarami padają pacjenci, pensjonariusze czy wychowankowie¹⁶.

Przykładem takiej osoby była Genene Jones. Ta 27-letnia pielęgniarka ze szpitala w Teksasie. W 1984 r. została skazana na dożywocie w San Antonio w Teksasie za zabójstwa 11 niemowląt. Była podejrzana o zamordowanie 46 osób, będąc bowiem zatrudniona w wielu szpitalach i klinikach na terenie Teksasu. *Modus operandi* sprawczynie zabójstw polegał na wywoływaniu chorobowych objawów poprzez wstrzyknięcie chlorku suksametanium niemowlakom pozostających pod jej opieką. Substancja ta działając jak heroina wywoływała patologiczne objawy, a Jones w cudowny sposób odratowywała dzieci od śmierci. Co ciekawe, pielęgniarka dokonywała dalej swoich zbrodniczych czynów, nawet gdy toczyło się wobec niej śledztwo, a ona była zawieszona w czynnościach służbowych¹⁷.

¹⁵ S. Klein, *op. cit.*, s. 106–115.

¹⁶ C. Kelleher, *op. cit.*, s. 59.

¹⁷ *Ibidem*, s. 59 i n.

c) Modliszka (*Sexual Predator*)

Modliszka jest jedynym typem zabójczynie działającej na tle seksualnym. Głównym motywem zbrodni jest zaspokojenie seksualne związane z zabójstwem ofiary – w przeciwieństwie do mężczyzn, w wypadku których zabójstwo jest jedynie działaniem wtórnym wobec zgwałcenia. Nazwa tego typu sprawczyń seryjnych zabójstw pochodzi od owada – modliszki, która po odbyciu aktu płciowego zawsze uśmierca swojego partnera. Charakterystyka zabójczynie typu modliszka obejmuje kobietę po 30. roku życia, która z łatwością pokonuje odległości w celu poszukiwania ofiary. Aktywność kryminalna obejmuje około sześciu zabójstw na przestrzeni trzech lat¹⁸. Literatura przedmiotu wskazuje Aileen Wuornos jako typowy przykład modliszki. Próba klasyfikacji przypadku Wuornos wymaga głębszej analizy. Z jednej strony *modus operandi* zabójczynie uzasadnia umieszczenie jej w kategorii modliszka, jednakże nieodzowny jest motyw zbrodni – zemsta (charakterystyczny dla typu mścicielki) oraz zdobywanie korzyści majątkowych (typ zabójczynie dla korzyści), ponadto cała jej aktywność kryminalna podyktowana jest zaburzeniami osobowości, nadużywaniem alkoholu i substancji psychoaktywnych, a także uwarunkowaniem genetycznym (typ zabójczynie o wątpliwej równowadze psychicznej).

Niewątpliwie czynnik genetyczny, a także późniejsze wydarzenia w okresie dojrzewania i wpływ najbliższego otoczenia przyczyniły się bardziej niż w jakimkolwiek innym przypadku do kryminalnej aktywności seryjnej zabójczynie¹⁹. Aileen rozpoczęła przestępczą działalność

¹⁸ *Ibidem*, s. 73.

¹⁹ Leo Pitman, ojciec Aileen, miał zdiagnozowaną schizofrenię paranoidalną (ryzyko zachorowania dzieci, których jeden rodzic cierpiał na tę chorobę psychiczną, wynosi od 8 do 18%). Został aresztowany pod zarzutem molestowania nieletniego chłopca, w następstwie skazany za pedofilię. Odbywając karę pozbawienia wolności popełnił samobójstwo. Diane Pitman urodziła Aileen w wieku 17 lat, a wcześniej syna. Nie radząc sobie z opieką i wychowaniem dwójki dzieci, zostawiła je swoim rodzicom i wyjechała. Lauri Wuornos, dziadek Aileen, nadużywał alkoholu, co prowadziło do brutalnych pobić żony i dzieci. Britta, babcia Aileen, również nie stroniła od alkoholu, co powodowało niedożywienie dzieci. Aileen w wieku 13 lat zaszła w ciążę w wyniku zgwałcenia przez przyjaciela domu. Została umieszczona w domu samotnych matek, do momentu urodzenia dziecka – chłopczyka oddanego do adopcji. W następnym roku zmarła Britta, jako bezpośrednią przyczynę zgonu podano niewydolność wątroby spowodowaną

po unieważnieniu małżeństwa z Lewisem Fellem. Załączki skłonności przestępnych ujawniły się przed 13. rokiem życia, gdy Aileen oferowała obcowanie płciowe w zamian za jedzenie, jednakże związek z dojrzałym mężczyzną mógł ją uchronić od stoczenia się na margines.

Na skutek śmiertelnych zejść osób najbliższych Aileen wyjechała na Florydę, gdzie poznała zamożnego Lewisa Fella. Pomimo dużej różnicy wieku wzięli ślub. Małżeństwo nie trwało jednak długo. Sąd wydał zakaz zbliżania się do Lewisa i unieważnił małżeństwo z powodu gwałtownego i agresywnego zachowania Aileen. Kobieta powróciła do prostytucji, alkoholu i narkotyków, została kilkakrotnie aresztowana i skazana na karę pozbawienia wolności (za różne czyny zabronione: od fałszerstwa dokumentów do napadu na bank przy użyciu broni palnej). Po odbyciu kary Aileen poznała Tyrię Moore. Znajomość przerodziła się w związek. Aileen zabroniła Tyri pracować, więc sama musiała zarobić na utrzymanie kobiet. Ze względu na długi czas używania alkoholu i narkotyków utraciła swoją aparycję niezbędną w zawodzie prostytutki i była zmuszona znaleźć inną drogę zdobycia pieniędzy. Tak doszło do popełnienia serii zabójstw²⁰.

ciągłym używaniem alkoholu. Aileen i jej brat Keith uciekli z domu rodziny zastępczej: ona trudniła się prostytucją, a on drobną przestępczością, przeznaczając uzyskane pieniądze na narkotyki. W 1976 r. Lauri popełnił samobójstwo (otrął się spalinami samochodowymi), a Keith zmarł na raka krtani.

²⁰ Ofiarą pierwszego zabójstwa dokonanego przez Aileen był Richard Mallory. Bezpośrednią przyczyną śmierci był trzykrotny strzał w klatkę piersiową z broni palnej kaliber 7,65 mm. Mallory był małym przedsiębiorcą, który miał wielu wrogów. Nie stronił od alkoholu i barów. Ukradła karty kredytowe, aparat fotograficzny, antyradar i odjechała jego samochodem. Drugą ofiarą Aileen był robotnik budowlany David Spears, który chciał podwieźć autostopowiczkę. Nagie ciało Spearsa z sześcioma ranami postrzałowymi z broni kaliber 7,65 mm znaleziono niedaleko Tampy. W przeciągu kilku miesięcy zabiła pięciu mężczyzn. 6 czerwca 1990 r. odnaleziono zwłoki trzeciej ofiary – Charlesa Carskaddona – w okolicach Tampy. Charles zabrał autostopowiczkę do samochodu, gdy właśnie jechał na spotkanie z narzeczoną. Z niewiadomych przyczyn (prawdopodobnie w zamiarze odbycia stosunku płciowego) pojazd zatrzymał się i wtedy Aileen wystrzeliła do Charlesa dziewięć razy i ukradła pieniądze, biżuterię oraz pistolet automatyczny kaliber 11,43 mm. Czwartą ofiarą był misjonarz Peter Siems, który w drodze do krewnych zabrał autostopowiczkę i zaginął dnia 7 lipca 1990 r. Jak zeznała Aileen, oddała strzały w kierunku misjonarza tuż po wejściu do samochodu. Zwłok do tej pory nie odnaleziono. W dniu 30 lipca 1990 r. zamordowany został Eu-

d) Mścicielka (*Revenge*)

Jest to typ zabójczynie działającej z pobudek emocjonalnych, co nie wyłącza możliwości dokładnego i skrupulatnego planowania zbrodni. Z reguły pierwsze zabójstwo następuje w odwecie za krzywdę doznaną z rąk ofiary. Kolejne zabójstwa, jeśli nie mają bezpośredniego związku z krzywdą, motywowane są ciągiem kolejnych ofiar, niezwiązanych z osobą, od której sprawczyni ucierpiała, np. zemsta może objąć kolejne zabójstwa, przypadkowych afroamerykaninów, ponieważ obecna sprawczyni ucierpiała na skutek dopuszczenia się przez afroamerykanina gwałtu. Mścicielka rozpoczyna swoją kryminalną karierę średnio w wieku 22 lat i jej działalność obejmuje dokonanie około czterech zabójstw na przestrzeni dwóch lat²¹.

Jednym z najciekawszych przypadków sprawczyń seryjnych zabójstw w odwecie jest Martha Ann Johnson. 22-letnia kobieta o wadze 113 kg mieszkała z czwórką małoletnich dzieci w Georgii. Po każdej kłótni z mężem dusiła jedno z dzieci z pomocą własnego ciała, kiedy ono spało. Twierdziła, że dzieci umierają z powodu zespołu nagłej śmierci łóżeczkowej (SIDS). Jednak takie wyjaśnienia nie przekonały sądu i w 1990 r. została skazana na karę śmierci²².

e) Zabójczynie dla korzyści (*For Profit or Crime*)

Zabójczynie dla korzyści to typ sprawczyni, która w swym działaniu kieruje się jedynie zachętą zdobycia korzyści finansowych. Doskonałym przykładem takiej osoby jest wspomniana Bella Gunness, która

gene Troy Burress. Dostawca mięsa zabrał Aileen do furgonetki w drodze do Daytony. Jego rozkładające zwłoki znaleźli turyści w Parku Narodowym Ocala. Bezpośrednią przyczyną zgonu był postrzał w klatkę piersiową. Szóstą ofiarą był Charles „Dick” Humphreys. Były komendant policji zaproponował Aileen podwiezienie. W jego głowie znaleziono siedem kul i jedną wyciągnięto z klatki piersiowej. Zgodnie z dotychczasowym wzorcem postępowania Aileen ukradła pieniądze i samochód. Ostatnią ofiarą był kierowca ciężarówki Walter Jenio Antonio. W celu odbycia stosunku płciowego Antonio pojechał w zaciszne miejsce, gdzie Aileen miała możliwość oddać trzy strzały w plecy i jeden w głowę. W dniu śmierci, razem z Aileen spożywali alkohol w cadillacu i postanowili odbyć stosunek płciowy w lesie w pobliżu Daytona Beach. Aileen miała inny plan: po oddaniu strzałów porzuciła ciało w lesie, zabrała pieniądze.

²¹ C. Kelleher, *op. cit.*, s. 85.

²² *Ibidem*, s. 85 i n.

mimo dokonania wielu przemyślanych i zaplanowanych zabójstw na swych niedoszłych narzeczonych nigdy nie została złapana ani ukarana. Jej zbrodnie wyszły na jaw niemal przypadkiem w trakcie przeszukania farmy po jej tajemniczej śmierci. W przypadku tego typu sprawczyń zabójstwa dotyczą osób, które ufają swojemu oprawcy, a więc są to osoby nastawione życzliwie i z reguły znajome (bardzo często członkowie najbliższej rodziny). Korzyści finansowe, jakie czerpie sprawczyni z mordu, rzadko opierają się (tak jak w przypadku Gunness) na rabunku. Z reguły są to korzyści płynące ze spadku, darowizny lub też odszkodowania z tytułu polisy ubezpieczeniowej zmarłego. Kryminalna kariera rozpoczyna się średnio między 25 a 30 rokiem życia zabójczyni i może obejmować od 10 do 25 ofiar (w zależności od chciwości sprawczyni) na przestrzeni nawet 10 lat²³.

Zabójczyni ze współnikami

a) Zabójczyni zespołowa (*Team Killers*)

Pod pojęciem zabójczyni zespołowej należy rozumieć kobietę, która wielokrotnie dokonuje zabójstwa innych osób lub bierze udział w popełnianiu tego czynu. W zakresie podmiotowym również mieści się kobieta, która osobiście nie zabija innych ludzi, ale bierze udział w czynnościach zmierzających do pozbawienia życia ofiary lub zatarcia śladów przestępstwa razem w innymi członkami zespołu. Istnieje większe prawdopodobieństwo dokonania seryjnego zabójstwa przez kobietę we współdziałaniu niż indywidualnie. Szacuje się, że około 30% wszystkich seryjnych zabójczyń działało tylko jako członek zespołu i nigdy nie dokonało zabójstwa, ale podejmowało czynności związane z popełnieniem zbrodni. Kelleher wyróżnił trzy podtypy zabójców zespołowych: zespół kobiety i mężczyzny, kobiece zespoły oraz rodzinne zespoły. Charakterystyka każdego zespołu jest określana przez pryzmat indywidualnych działań dominującego członka zespołu, liczbę członków, dobór płciowy oraz pokrewieństwo członków zespołu. W przypadku zespołu kobiet i mężczyzn aktywność kryminalna kobiet rozpoczyna się w wieku około 20 lat i trwa do dwóch lat. Wszystkie

²³ *Ibidem*, s. 93.

związki kobiece były aktywne przez okres 2–4 lat, a członkinie miały około 25 lat. Natomiast, najkrótszym okresem kryminalnej aktywności – do jednego roku – odznaczały się rodzinne zespoły seryjnych zabójców. Wszystkie trzy zespoły wykorzystywały różnorodne metody i narzędzia zbrodni, a przeciętna liczba ofiar to 9–15²⁴.

Zakres zaangażowania kobiety w zabójstwo jest różny, poczynając jedynie od wyboru ofiary lub obserwowania działania partnera, aż po czynny udział w zabójstwie i bezpośrednie przyczynienie się do śmierci ofiary. Najczęściej morderstwa w tym typie popełnianie są wspólnie z drugą osobą, choć czasem morderczyni jest członkiem większej grupy. Przestępstwa te z reguły mają charakter seksualny lub stanowią działania dla zysku. W ciągu ostatnich 50 lat najgłośniejszym przykładem morderczyni zespołowej działającej na tle seksualnym była Karla Homolka, uzależniona patologicznie od dewiacyjnych upodobań swojego męża Paula²⁵.

Siedemnastoletnia Karla Homolka poznała swojego przyszłego męża w podróży do Toronto w 1987 r. Od pierwszego wejrzenia zakochała się w młodym studencie ekonomii Paulu Bernardo. Rodzice oraz dwie siostry: Lori i Tammy byli zafascynowani chłopakiem Karli. W niedługim czasie zaręczyli się i wyznaczyli datę ślubu na czerwiec 1991 r. Latem 1990 r. Paul dostał wezwanie na policję w celu pobrania próbki DNA w związku z toczącym się śledztwem w sprawie brutalnych zgwałceń w jego rodzinnym mieście Scarborough. W tym samym czasie oświadczył Karli, iż chciałby uprawiać stosunki seksualne również z innymi kobietami. Namówił narzeczoną do przyniesienia z pracy (klinika dla zwierząt Martindale) środków nasennych i uspokajających. Po wieczery wigilijnej w rodzinnym domu Karli Paul przekonał narzeczoną, aby dosypała substancje nasenne do napoju swojej siostry Tammy, co miało w następstwie prowadzić do odbycia stosunku płciowego z nieletnią. Karla chcąc zadowolić mężczyznę wykonała polecenie i odurzyła siostrę lekami, a dla pewności, że ta nie odzyska przytomności, przyłożyła do ust Tammy chusteczkę nasączoną halotanem (anestetyk wziewny).

²⁴ *Ibidem*, s. 107 i n.

²⁵ *Ibidem*, s. 107.

Następnie oboje odbyli stosunki płciowe z nieletnią ofiarą, a szczegóły tego przerażającego zdarzenia nagrali na kasetę video. Po zakończeniu obcowania z niewiadomych przyczyn Tammy zaczęła gwałtownie wymiotować i wszelkie próby odratowania dziewczynki zakończyły się niepowodzeniem. Tammy zmarła tej samej nocy w miejskim szpitalu w St. Catharines. Podczas przesłuchania zeznali, że dziewczynka wypijała dużo alkoholu, po czym zaczęła wymiotować, a zmarła w następstwie zakrzuszenia²⁶.

Do następnego morderstwa doszło na dwa tygodnie przez ślubem Karli i Paula – w czerwcu 1991 r. Ofiarą była 15-letnia Leslie Mahaffy, która została uprowadzona i przewieziona do domu narzeczonych w Port Dalhous. Dziewczynka została wielokrotnie zgwałcona przez Paula, molestowana seksualnie przez Karłę, a na koniec uduszona. Ciało Leslie mordercy rozkawałkowali, żeby zatopić je w betonie, a następnie sprawcy wrzucili je do jeziora Gibson. Kilka miesięcy później doszło do kolejnego morderstwa. Piętnastoletnia Kristen Dawn French została uprowadzona z parkingu obok kościoła i przewieziona do domu Karli i Paula. Oprawcy torturowali i gwałcili nieletnią ze szczególnym okrucieństwem (przy użyciu rozmaitych przedmiotów) przez cztery dni. W niedzielę wielkanocną udusili ofiarę i ciało porzucili w gęstych zaroślach w okolicy Burlington. Działalność kryminalna zakończyła się na tym etapie, gdyż Karla odeszła od męża, a Paul był głównym podejrzanym w sprawie brutalnych gwałtów w Scarborough. Po złożeniu obciążających Paula zeznań Karla zawarła ugodę z prokuratorem generalnym. Karla za zabicie dwóch osób (Leslie Mahaffy i Kristen Dawn French) otrzymała wyrok 12 lat pozbawienia wolności z możliwością ubiegania się o przedterminowe zwolnienie warunkowe po odbyciu co najmniej trzech lat. Pozbawieni możliwości ukarania Karli ławnicy orzekli o winie Paula. Został skazany na dożywocie z możliwością ubiegania się o przedterminowe zwolnienie warunkowe nie wcześniej niż po odbyciu 25 lat zasądzonej kary²⁷.

²⁶ S. Klein, *op. cit.*, s. 181–193.

²⁷ *Ibidem*, s. 181–193

b) O wątpliwej równowadze psychicznej**(Question of Sanity) i o nieznanym motywach (Unexplained)**

Ostatnie dwa typy sprawczyń należy opisywać razem, gdyż dla obydwu z nich najczęstszym motywem działania są głębokie zaburzenia psychiczne prowadzące do stanu braku świadomości popełnianych czynów oraz braku wglądu we własny stan psychiczny. Z reguły kobiety popełniają zbrodnie na przypadkowych osobach lub członkach rodziny z nieznanymi pobudek, znajdując się w stanie chwilowej lub trwałej niepoczytalności²⁸. Audrey Hilley jest najlepszym przykładem zabójczyni z nieznanymi motywów, a jednocześnie o wątpliwej równowadze psychicznej.

Audrey Marie Hilley urodziła się w 1933 r. w małym miasteczku Blue Mountain w Północnej Alabamie. Była wychowana w pełnej, kochającej ją rodzinie, która pomimo skromnych warunków bytowych zaspokajała każde potrzeby Audrey. W celu zapewnienia lepszego wykształcenia rodzice z córeczką przenieśli się do większego miasta Anniston. Audrey osiągała bardzo dobre wyniki w nauce, działała w kilku szkolnych klubach, była lubiana przez nauczycieli i koleżanki, nigdy nie sprawiała kłopotów wychowawczych. Jeszcze w liceum poznała Franka Hilleya, z którym wzięła ślub w 1951 r. Oboje szybko znaleźli dobrą pracę: Frank w dziale spedycji firmy Standard Foundry, a Audrey została sekretarką. Niedługo potem przyszedł na świat pierwszy syn Michael. Pozornie idealna rodzina popadała w kłopoty finansowe pomimo awansu i podwyżki zarobków Franka. Przyczyną tego były niepoohamowane skłonności do wydawania pieniędzy przez Audrey²⁹. W 1960 r. przyszła na świat jej córeczka Carol Hilley. Audrey bardzo często zmieniała pracę, gdyż nie potrafiła zjednać sobie współpracowników, często dokuczała innym, zrażała do siebie otoczenie, a nawet miewała romanse ze swoimi zwierzchnikami. W czasie gdy domowy dług urósł do niebotycznych rozmiarów, Frank zaczął chorować. Audrey robiła mężowi zastrzyki, które jak utrzymywała zalecił lekarz.

²⁸ C. Kelleher, *op. cit.*, s. 161 i n.

²⁹ Audrey Hilley otworzyła skrytkę pocztową, na adres której kierowane były wszelkie rachunki. Kobieta wydawała wszystkie pieniądze na ubrania, kosmetyki, nowe meble, artykuły gospodarstwa domowego, liczne prezenty dla dzieci, oczywiście nie regulując zobowiązań z tytułu niezapłaconych rachunków, opłat, kredytów.

Jej zdrowie somatyczne i psychiczne ulegało pogorszeniu, a lekarze nie potrafili zdiagnozować choroby przez wzgląd na nietypowe objawy. Frank zmarł w 1975 r. z powodu wirusowego zapalenia wątroby. Od tego momentu rodzinę Audrey nękały nadzwyczajne zdarzenia. U matki Audrey wykryto nowotwór i w niedługim czasie zmarła. Dom rodzinny uległ zniszczeniu w skutek pożaru. Następny pożar wybuchł w mieszkaniu syna. Żona Michaela poroniła pierwszą ciążę. Córka Carol zaczęła chorować. Na podstawie tych niezwykłych okoliczności syn Michael zaczął podejrzewać o sprawstwo swoją matkę. Zażądał przeprowadzenia badań mających na celu wykrycie substancji trujących w organizmie Carol, a także ekshumacji zwłok Franka Hilleya i Lucille Frazier (matki Audrey). Wszystkie przypuszczenia okazały się trafne – badania wykazały wysoką zawartość arszeniku w badanych tkankach. W następstwie tego Audrey została oskarżona o zabójstwo męża i usiłowanie zabójstwa swojej córki. W tkankach matki Audrey wykryto wysoki poziom arszeniku, ale bezpośrednią przyczyną zgonu był nowotwór. Po wpłaceniu przez syna kaucji Audrey opuściła areszt i uciekła z miasta. Nowe życie z nową tożsamością (Lindsay Robbi Hannon) rozpoczęła na New Hampshire, gdzie znalazła dobrą pracę w Central Skrew Corporation i poznała zamożnego biznesmena Johna Homana, z którym pół roku później wzięła ślub. Przekonywała męża i znajomych w pracy, że jest nieuleczalnie chora na rzadką chorobę krwi i musi jechać na terapię, a przy okazji odwiedzi swoją siostrę bliźniaczkę Teri L. Martin. Zgodnie z planem wyjechała do Teksasu, po czym udała się na Florydę. Zmieniła swój image: włosy zafarbowała na blond, zmieniła imię i nazwisko na Teri L. Martin. Następnie zadzwoniła do Johna Homana z zawiadomieniem o śmierci jego żony, tj. Lindsay Robbi Hannon, i informacją o jej przyjeździe w celu niesienia duchowego wsparcia w żałobie. Występując w roli siostry bliźniaczki nie została zdemaskowana przez własnego męża ani przez dociekliwych współpracowników Central Skrew Corporation. Sprawą oszustki i zabójczyni zajęło się FBI. W 1983 r. został jej przedstawiony zarzut zabójstwa męża i usiłowania zabójstwa córki. W tym samym roku została uznana winną zarzucanych jej czynów i skazana na karę dożywocia i 20 lat pozbawienia wolności. Za dobre sprawowanie otrzymała trzydniową przepustkę. Audrey nie stawiała się na spotkanie

z mężem, ale jedynie zostawiła karteczkę z prośbą o wybaczenie. Cztery dni po ucieczce zostało znalezione ciało Audrey. Jako bezpośrednią przyczynę zgonu podano nadmierne wyziębienie organizmu³⁰.

3. Profilowanie psychologiczne sprawczyń seryjnych zabójstw

Prekursorem profilowania kryminalnego jest Robert K. Ressler – agent specjalny FBI. Na podstawie wieloletnich badań razem z Johnem Douglasem, Ann i Alanem Burgessami stworzyli Crime Classification Manual, który wnosił podział i klasyfikację przestępstw ze względu na charakterystykę behawioralną. Proces tworzenia profilu kryminalnego składa się z następujących etapów: zebrania danych, organizacji i integracji danych w celu dalszego procesu decyzyjnego, oceny przestępstwa, tworzenia profilu kryminalnego, działań dochodzeniowo-śledczych i aresztowania podejrzanego³¹.

Profilując nieznanego sprawcę seryjnego zabójstwa w większości przypadków od razu wskazuje się na mężczyznę. Jednak analiza informacji kryminalistycznych, wiktymologicznych i materiału dowodowego z miejsca przestępstwa może wskazywać na działanie kobiety. Z reguły jest to kobieta rasy białej między 22. i 35. rokiem życia. Miejscem działania sprawczyni jest jej mieszkanie, czasem wspólnie zamieszkiwane z ofiarą. Charakterystyka wiktymologiczna wskazuje, że w większości przypadków ofiara znała sprawczynię. Kobiety zazwyczaj zabijają członków najbliższej rodziny, nierzadko własne dzieci albo męża, ale również dalszych krewnych, przyjaciół i kochanków. Badania przeprowadzone przez R. Hale i A. Bolina wskazują, że kobiety najczęściej sięgają po truciznę (80% przypadkach)³². Pozostałe sposoby pozbawienia życia ofiary to: strzał z broni palnej, dźgnięcia ostrym narzędziem lub uderzenia tępym narzędziem,

³⁰ S. Klein, *op. cit.*, s. 25–36.

³¹ Zob. K. Gardoń, *op. cit.*, s. 166 i n.

³² W XIX i XX w. najczęściej stosowany był arsenik. Obecnie chlorek potasu albo sukcyńlocholina.

uduszenie – odcięcie dopływu tlenu do płuc w wyniku zadzierzgnięcia, przyłożenia poduszki do twarzy ofiary, założenie foliowej torby na głowę, utopienie. Kobiety zabijają większości z finansowych motywów (74%), ale również z potrzeby kontroli (15%), przyjemności (11%)³³. Często używają alkoholu i substancje psychoaktywne. Poziom inteligencji jest w normie, a czasem wyższy od przeciętnego, dlatego też często wykonują odpowiedzialną pracę. Niekiedy jednak wykonują zawody niewzbudzające szacunku. Pracują albo mieszkają w pobliżu pierwszego zabójstwa.

Dramatyczne dzieciństwo i okres dorastania ma duży wpływ na późniejszą przestępczością seksualną. Zabójstwo na tle seksualnym dokona kobieta doświadczona wielokrotnym gwałtem (często z kręgu rodziny, przyjaciół domu), rozpoczęła wczesne współżycie płciowe, nadużywa alkoholu, miała doświadczenia homoseksualne i przejawia zaburzenia seksualne (ozębłość, dyspareunię lub identyfikację własnej roli seksualnej).

W wypadku kobiet cierpiących na zaburzenia psychiczne, ofiarami stają się ich dzieci. Sprawczynie przy użyciu substancji chemicznych wywołują chorobowe objawy dziecka. Do śmierci dziecka dochodzi w wyniku niewłaściwego leczenia spowodowanego udzieleniem fałszywych informacji odnośnie do stanu zdrowia (syndrom Münchhausena). W każdym wypadku sprawczynie sprawia wrażenie kochającej i oddanej matki. Takim działaniem kobieta dąży do zwrócenia uwagi otoczenia na siebie i współczucia innych. Czasem zabójstwo dziecka jest podyktowane potrzebą sprawowania kontroli i władzy nad innymi ludźmi.

Pomimo wprowadzenia tak wielu rodzajów systematyki zaburzeń psychicznych oraz klasyfikacji kryminologicznych żadna z dostępnych dziś nauk nie potrafi znaleźć jednej odpowiedzi na pytanie o przyczyny przestępczej działalności kobiet jako seryjnych zabójców. Pewne są jedynie statystyki, które wskazują na wzrost działalności kryminalnej wśród kobiet. Wiąże się to z przemianami obyczajowymi i wzrostem społecznej samoświadomości kobiet. Skutkuje to wkraczaniem na przestępczą ścieżkę, niegdyś zarezerwowaną tylko dla mężczyzn.

³³ R. Hale, A. Bolin, *op. cit.*, s. 36–39.

Pierwsze zmiany jakościowe i ilościowe w przestępczości kobiet, a zwłaszcza wzrost popełnionych przestępstw agresywnych z użyciem przemocy, zauważono w latach 70. XX w. Stan ten utrzymuje się do dzisiaj. Jednakże, przyczyny są w dalszym ciągu nieznane. Poszukiwania jednak trwać muszą bez ustanku, gdyż jedynie uważne studium psychiki człowieka oraz poznanych dotychczas przypadków mogą dać odpowiedź na podstawowe pytanie dotyczące sprawczyń seryjnych zbrodni, a tym samym zapobiegać kolejnym zabójstwom.

Uniwersytet Wrocławski
Biblioteka Wydziału Prawa,
Administracji i Ekonomii

339760

Exemplarz udostępniany w czytelni

ISBN 978-83-933222-0-6